

F E E M

tempen

2022

STREETGÄRIS

E-post: info@streetgaris.se

Instagram: [streetgaris](https://www.instagram.com/streetgaris)

Ansvarig utgivare: Föreningen StreetGäris

Rapportskribent: Lina Muktar Mohageb

Initiativtagare: Elena Ekström,
Maliha Khan, Mona Nechma

Layout: Mona Nechma

År: 2022

Innehåll

Tempen på Sveriges feministiska rörelse	4
Sammanfattning	5
FemTempen 2022	6
Vilka är det som hörs i FemTempen?	9
Den feministiska debatten	13
Exkluderingen i feministiska rum	14
Att växa bortom trygga rum	17

Tempen på Sveriges feministiska rörelse

StreetGäris grundades år 2013 med syfte att skapa ett tryggt rum för unga feminister att prata om feminism. Om jämställdhet och jämlikhet.

Rummet skapades för att det upplevdes att det inte fanns plats för oss med andra erfarenheter än från den vita medelklassen i de befintliga feministiska rummen.

Nu, nio år senare, har mycket hänt. Men upplevelsen kvarstår. Därför tar StreetGäris initiativ till att titta närmare på detta. Att mäta upplevelsena genom att ta tempen på Sveriges feministiska rörelse.

FemTempen är vår undersökning som fokuserar på vilka frågor som tagit plats i den feministiska debatten och i feministiska rum. Undersökningen mäter även vilka frågor som exkluderas från mainstream feminismen och vilka grupper som upplever att de inte får sin röst hörd inom rörelsen.

Vi hoppas att undersökningen bidrar till att nyansera den feministiska debatten med nya kunskaper om vilka perspektiv och erfarenheter som exkluderas och vilka frågor som upplevs ta mer plats.

Elena Ekström

Maliha Khan

Mona Nechma

Sammanfattning

Icke-vita exkluderas ur mainstream-feministiska rum, och det leder till att även vita feminister känner av att viktiga perspektiv saknas från rummen. Det visar resultaten från StreetGäris nya enkät FemTempen.

Hela 78 procent av icke-vita personer som har svarat på enkäten har någon gång upplevt att de blivit exkluderade ur mainstream-feministiska rum. 26,4 procent av vita personer svarade ja på samma fråga. Samtidigt är feminister i Sverige enade – perspektiv som belyser rasmaktsordningen lyser med sin frånvaro. Detta svarar 86,6 procent av icke-vita och 70,1 procent av vita. Saknas gör även klassperspektiv, funktionsperspektiv och transperspektiv, anser en majoritet av svarande.

Det finns många sätt som perspektiv och röster exkluderas i feministiska rum. Ett av de mer förekommande sätten är genom att bli stämplad som en glädjedödare (Ahmed, 2010). En glädjedödare är någon som gör resten av gruppen obekvämt genom att gå emot strömmen på olika sätt, till exempel genom att belysa rasism i ett vitt rum. Den stämpeln kan väcka en rad andra processer som leder till att personer tystas och exkluderas, som att bli utpekad som problemet man försöker lyfta.

Endast 2 procent av alla som har svarat på enkäten anser att det inte saknas några perspektiv i mainstream-feministiska rum. Ungefär 75 procent har svarat att perspektiv på rasmaktsordning saknas i mainstream-feministiska rum, ungefär 70 procent anser att funktionsperspektiv saknas, 65 procent att klassperspektiv saknas och 60 procent att transperspektiv saknas.

Det är tydligt att något behöver förändras, för i sin nuvarande form så ger inte de mainstream-feministiska rummen den bredd som behövs för att vara representativ.

Svaren på enkäten skvallrar om två potentiella lösningar: att organisera oss separatistiskt eller skapa feministiska rum med utrymme för många personer och erfarenheter. Eller båda. Med hjälp av texter skrivna av gemenskaps-organisatören adrienne maree brown utforskar den här rapporten några konkreta sätt att skapa nya feministiska rum.

FemTempen 2022

Den här rapporten handlar om exkludering och inkludering i mainstream-feministiska rum. Till att börja med ska vi reda ut hur ett mainstream-feministiskt rum ser ut, och vilken dynamik som kan uppstå mellan olika aktörer som rör sig i det.

Vad är det mainstream-feministiska rummet?

I den här rapporten används "mainstream-feminism" för att beskriva den feminism i Sverige som är hegemonisk, eller dominerande. Det ser vi till exempel i våra populära medier: hegemonisk feminism är ofta mest dominerande där.

Så vad innebär hegemonisk feminism?

Paulina de los Reyes beskriver i *Bortom Vi och Dom* (2005) att den gör "vithetens, medelklassens och heteronormens privilegier till givna och naturliga utgångspunkter för att uttala sig om kvinnors erfarenheter och politiska intressen". Konsekvensen blir att frågor som är relevanta för personer som står utanför vitheten, medelklassen och heteronormen osynliggörs (de los Reyes lyfter exempelvis långtidssjukskrivna kvinnors situation som det sällan hörs om), medan frågor

som är mer relevanta för redan privilegierade grupper, till exempel frågan om krav på fler kvinnor i styrelser, får mer fokus.

En funktion av hegemonisk feminism är att det skapas en bild av att den är allmängiltig, och en mer "renodlad" feminism. Den vita medelklasskvinnan får därigenom sätta den feministiska agendan som alla andra ska rätta sig efter. Chandra Talpade Mohanty (1984) skriver att de här processerna bevarar kolonialt förtryck. Genom att marginalisera erfarenheter och röster som tillhör personer i den så kallade "tredje världen", och tvinga dem att rätta sig efter hegemonin av västerländsk feminism så skapas en hierarki där västerländska kvinnors perspektiv, och därmed också liv, placeras högst upp. Till följd av det här exkluderas viktiga perspektiv, och personer som har behov av feministiska rum får inte tillgång till dem.

Vem är glädjedödaren?

Närvaron av rasifierade kroppar i vita rum skapar en spänd atmosfär. Det skriver Sara Ahmed i sin banbrytande text *Feminist Killjoys (And Other Willful Subjects)* från 2010. I texten citeras bell hooks som beskriver vad som händer när en rasifierad kvinna kommer in ett rum där vita feminister, som inte känner varandra tidigare, har ett möte för att diskutera feministisk teori. Innan den rasifierade kvinnan anslöt sig så kände de vita kvinnorna samhörighet i gruppen; en gemenskap som bygger på upplevelsen av ett delat kvinnoskap. När den rasifierade kvinnan antror rummet ändras atmosfären. Ett möte som präglades av "njutning och solidaritet" som Ahmed beskriver det, är nu spänt av närvaron av någon som inte helt tillhör. En spänning uppstår i den vita kvinnans kropp, vilket ändrar den glädjefyllda atmosfären. Den rasifierade kvinnan åläggs i sin tur ansvaret för det.

Ibland räcker det med en rasifierad kvinnas blotta närvaro i ett vitt, feministiskt rum för att skapa en anspänning. Påtalar hon spänningen kan hon snabbt bli utpekad som problemet själv, oavsett hur mycket hon försöker värna om de sociala banden i gruppen. Genom att tillskrivas aggressivitet, särskilt om hon är svart (då åberopas stereotypen "Angry Black Woman"), så avfärdas hennes upplevelser av rummet.

Orättvisan i att bli avfärdad kan i sin tur väcka faktisk ilska hos henne, och som Ahmed beskriver används denna ilska som bekräftelse på den aggressivitet som tillskrivits henne.

Andra gånger skapas spänningen i ett vitt, feministiskt rum av att en rasifierad kvinna talar om hur rasism och sexism inskränker hennes liv, med en befogad ilska. Ahmed citerar Audre Lorde och beskriver hur rasifierade kvinnor blir anklagade för att deras ilska väcker känslor av hjälplöshet hos vita kvinnor, och hindrar dem från att släppa sina skuldskänslor. Igen görs den rasifierade kvinnan och hennes ilska till problemet, i stället för det hon är arg över.

Ahmed lyfter även ett exempel från texten *Our Sister Killjoy (1977)* av Ama Ata Aidoo. Den svarta karaktären Sissie är på ett flygplan när den vita flygvärdinnan säger att hon ska visa Sissie till sin sittplats "vid hennes vänner" – två andra svarta personer som Sissie inte känner. Sissie måste nu överväga om hon ska säga till flygvärdinnan och därigenom skapa en obekväm situation, där Sissie själv kommer att ses som den obekväma – problemet. Här väver Ahmed in idén om the Feminist Killjoy, den feministiska glädjedödaren. Den som ses som den obekväma, som bara genom att hävda sin sanning går emot strömmen, och därför upplevs vara i vägen för de andra och deras frihet från obekvämlighet.

Enligt Ahmed räcker det här för att bli stämplad som någon som berövar glädje, alltså en glädjedödare.

För rasifierade personer i vita rum kan det vara särskilt svårt att prata om rasism eftersom ens existens i rummet är något som i sig självt skapar spänning och motsättning. Ahmed beskriver att istället så kan rasifierade personer känna sig tvungna att mjuka upp sin framtoning, att uppföra sig bra för att bli lyssnade på eller undvika exkludering. Lorde (1984) skriver också att det kan bli känslomässigt för vita när icke-vita påtalar rasism de utsätts för, och den icke-vita personen förväntas ta ansvar för känslorna av skuld och så vidare som väcks hos den vita personen. Det här får konsekvensen att det blir en enorm emotionell börda för icke-vita att påtala rasism.

Här får vi syn på flera sätt som någon kan exkluderas från ett feministiskt rum: *att bli stämplad som glädjedödare, att bli tystad, att behöva trösta andra efter att du uttryckt att de sagt eller gjort något problematiskt, att bli skuldbelagd, att få ta ansvar för problemen du pekat ut, att behöva uppföra sig bättre för att bli lyssnad till med mera.*

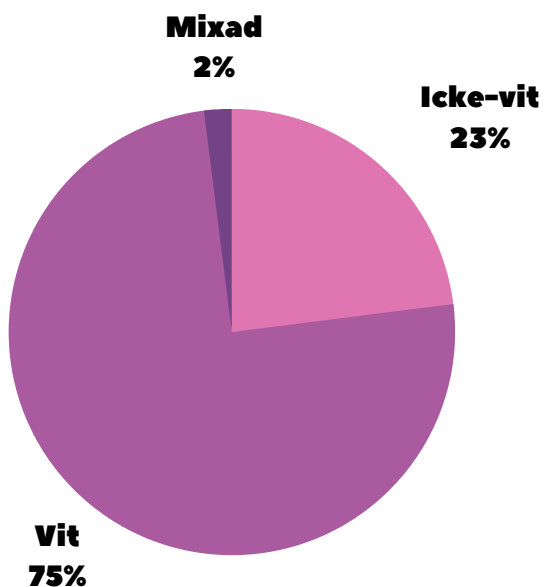
Personerna som svarat på enkäten till den här rapporten har fått svara på i vilken utsträckning de erfarit dessa strategier för exkludering i feministiska rum.

Vem är det som hörs i FemTempen?

Totalt fick vi in 556 giltiga svar på enkäten. Enkäten publicerades på StreetGäris hemsida och sociala medier, sedan har enskilda personer med stora nätverk ombetts dela enkäten i sina plattformar. Rekryteringen av deltagare till enkäten har alltså skett digitalt.

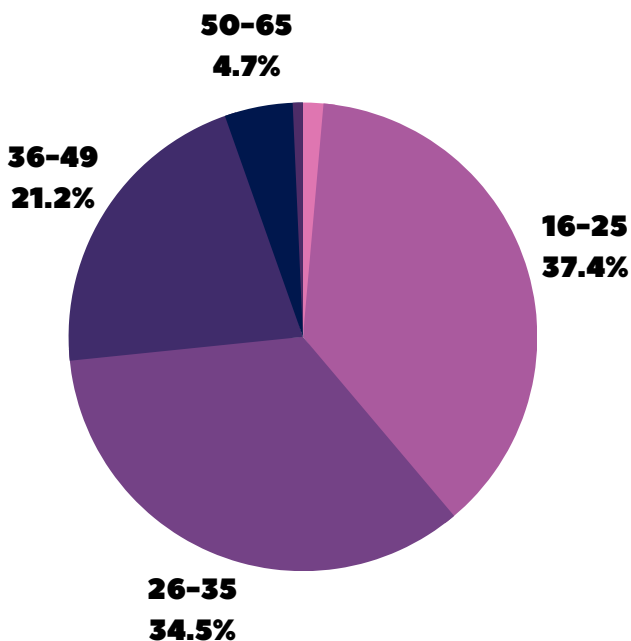
Enkäten har främst svar från kvinnor och icke-binära (totalt 517 svarande). Majoriteten är vita (75 procent) medan 23 procent uppgav att de är icke-vita (synlig minoritet). I frisvaren uppgav 2 procent av de som svarat på enkäten att de inte passade in helt i varken kategorin vit eller icke-vit, utan såg sig själva som mixade.

En stor andel (44 procent) av personer som besvarat enkäten bor inom Stockholms län. Personer som bor i eller nära Göteborg och Malmö utgör ungefär 25 procent av de som har svarat. Ungefär 21 procent av de som har svarat på enkäten bor i städer som kallas "större städer", till exempel Gävle och Uppsala. Ungefär nio procent bor i så kallade "mindre städer" som Falun och Norrtälje, eller på landsbygden.

Kommuntyp	%
Stockholm med pendlingskommuner	44
Storstad över 200 000 invånare, samt pendlingskommuner (ej Stockholm)	25
Större stad, samt pendlingskommuner	21
Mindre stad, samt pendlingskommuner och landsbygd	9

Åldersfördelningen bland svaren var rätt jämn i kategorierna 16–24 och 25–34 (37,4 respektive 34,5 procent), medan 21,2 procent av de som har svarat är 35–49 år gamla. Det fanns också en liten representation av svar från yngre och äldre personer (1,4 procent under 15 år, 4,7 procent mellan 50 och 65 år, 0,7 procent över 65 år). Vita personer som svarat på enkäten var något yngre än de icke-vita.

14 procent av alla som har svarat på enkäten är medlemmar i föreningen StreetGäris. Bland medlemmarna är fler personer icke-vita än vita och fler bor inom Stockholms län än i resten av Sverige.

Nästan alla pratar om feminism med folk runt sig

De svarande fick frågor om vilka de pratar om feminism med. Nästan alla som har svarat på enkäten pratar om feminism med folk runt sig – vänner, familj, partners, kollegor och/eller studievänner. 23 procent är också aktiva i någon slags feministisk gemenskap där de bidrar till samtalen om feminism. Det kan vara onlinegrupper eller föreningar exempelvis. Bland de som besvarat enkäten så är det vanligare att icke-vita personer pratar om feminism i feministiska gemenskaper än vita personer, och det är vanligare bland vita att prata om feminism med ens familj, än det är bland icke-vita.

I Stockholms län pratar över 60 procent av de som svarat på enkäten om feminism med sina kollegor, men i övriga Sverige pratar runt 40 procent med sina kollegor om feminism. Ju äldre man är desto vanligare är det att man pratar om feminism i feministgrupper, oavsett rastillhörighet.

De svarande fick också frågan om var de tar del av feministiska debatter.

Svarsalternativen som gavs var sociala medier, som via feministiska profiler och Facebook-grupper, och via andra medier som tidningar. Flera svarade i frisvaren att de läser feministiska bloggar, rapporter och böcker. Det är mycket vanligt att bli uppdaterad om den feministiska debatten via folk i ens närhet, och vissa följer även debatterna genom feministiska föreningar som de är medlemmar i.

Det är troligt att personerna som svarade på den här enkäten är mer aktiva på feministiska sociala medier än andra personer, eftersom enkäten spreds online.

Det fanns några skillnader i var folk tar del av den feministiska debatten baserat på om de bor inom eller utanför Stockholms län. I Stockholms län var det vanligare att man tog del av den feministiska debatten genom att läsa tidningen, genom Facebookgrupper och genom att folk i ens närhet uppdaterar en. Bland de som bodde utanför Stockholms län var det vanligare att följa feministiska profiler i sociala medier än i Stockholms län.

Det är också vanligare bland vita personer som svarat på enkäten att man tar del av den feministiska debatten via feministiska sociala medieprofiler än det är bland icke-vita, medan det var mer förekommande bland icke-vita svaranden än vita svaranden att hålla sig uppdaterad på debatterna via Facebookgrupper.

Några ålderskillnader återfinns också bland svaren. Ju yngre man är desto vanligare är det att följa debatten via feministiska sociala medieprofiler. Med stigande ålder blir det vanligare att följa debatten i tidningar och via en feministisk förening man är medlem i. Svarande som är yngre än 25 år är mycket mer sällan på Facebook. Det här är i linje med vad som är känt om personers internetvanor (se mer på internetstiftelsen.se).

HUR SER
exkluderingen

UUTI

feministiska rum?

Den feministiska debatten

Mäns våld mot kvinnor och hedersvåld dominerar feministiska debatten

Enligt personerna som svarat på enkäten så är den fråga som får överlägset mest fokus i den feministiska debatten mäns våld mot kvinnor, inklusive hedersvåld. Ungefär en tredjedel av svarande tycker också att frågor om fördelningen av makt och inflytande, ekonomisk jämställdhet samt fördelningen av det obetalda hem- och omsorgsarbetet får mycket fokus i den feministiska debatten. Något färre anser att frågor som berör uppvärderandet av kvinnodominerade yrken samt jämställd hälsa får mycket fokus. Endast runt fyra procent anser att klassfrågor och jämställd utbildning får fokus i den feministiska debatten. Det är något mer förekommande bland vita personer än icke-vita personer som har svarat på enkäten att uppge att mäns våld mot kvinnor får mycket fokus i feministiska debatter, annars finns inga skillnader mellan de svarande på basis av ras, kommun eller ålder

Anser att frågan hörs i feministiska rum	%
Mäns våld mot kvinnor/hedersvåld	84,2
Fördelning av makt och inflytande	35,1
Ekonomisk jämställdhet	38,5
Fördelning av obetalt hem- och omsorgsarbete	33,5
Uppvärderandet av kvinnodominerade yrken	28,6
Jämställd hälsa	21
Klass	4,5
Jämställd utbildning	4,3

Exkluderingen i feministiska rum

Nästan alla håller med om att viktiga perspektiv exkluderas

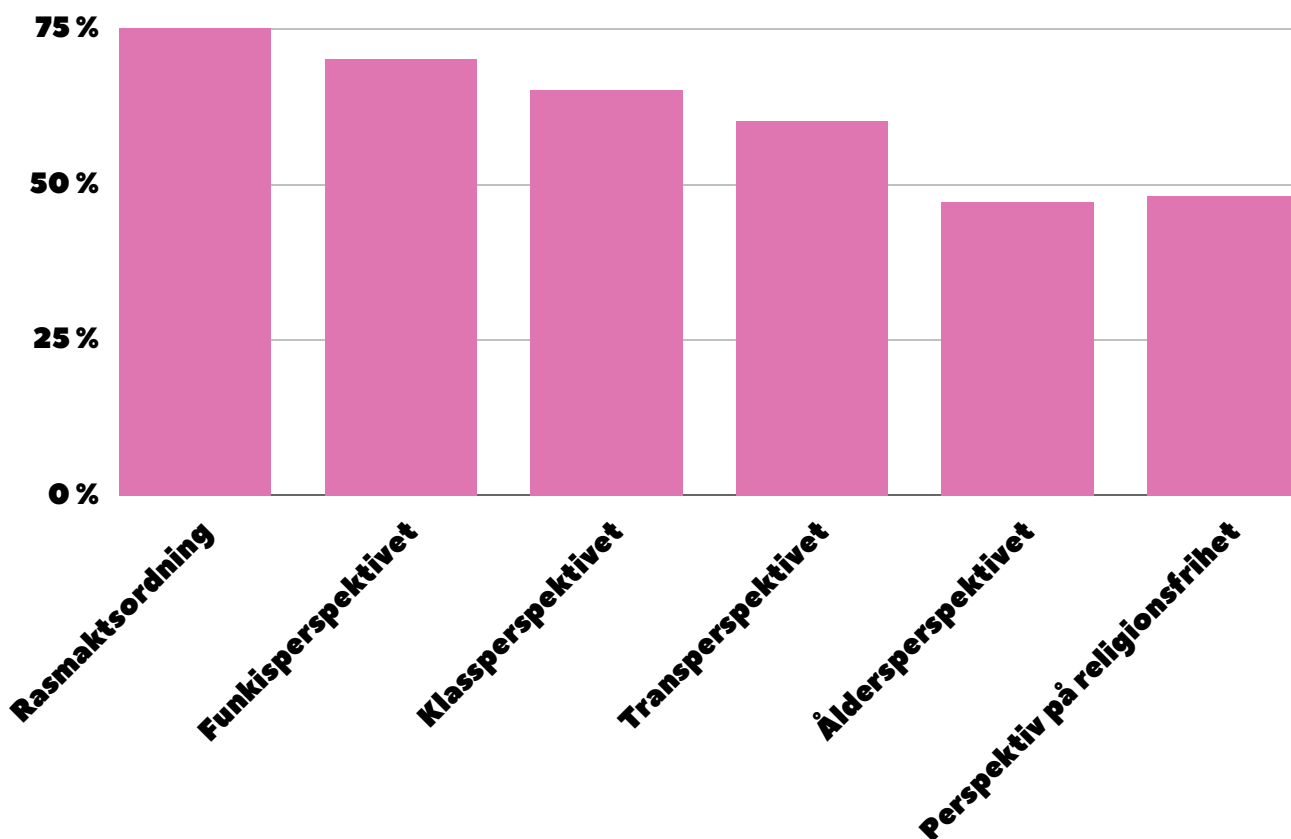
I stort sett alla som har svarat på enkäten har uppgett att viktiga perspektiv exkluderas från mainstream-feministiska rum: knappt två procent av svarande har uppgett att de inte tycker att några perspektiv saknas alls.

Ungefär 75 procent har svarat att rasmaktsordning saknas som perspektiv, ungefär 70 procent att funkisperspektiv saknas, 65 procent att klassperspektiv saknas och 60 procent att transperspektiv saknas. Ca 47 procent respektive 48 procent anser att åldersperspektiv och perspektiv på religionsfrihet saknas.

Det är vanligare att icke-vita tycker att perspektiv på rasmaktsordningen (86,6 procent av icke-vita och 71 procent av vita) samt klassperspektiv (70,1 procent av icke-vita och 62,8 % av vita) saknas i feministiska debatter, annars finns inga skillnader på basis av rasifiering.

Det är vanligare att personer utanför Stockholm samt svarande mellan 16–24 år gamla tycker att det saknas transperspektiv i den feministiska rörelsen.

Det är anmärkningsvärt att så många håller med om att viktiga perspektiv saknas. Även vita svarande tycker i stor utsträckning att rasmaktsperspektiv saknas från feministiska rum exempelvis.

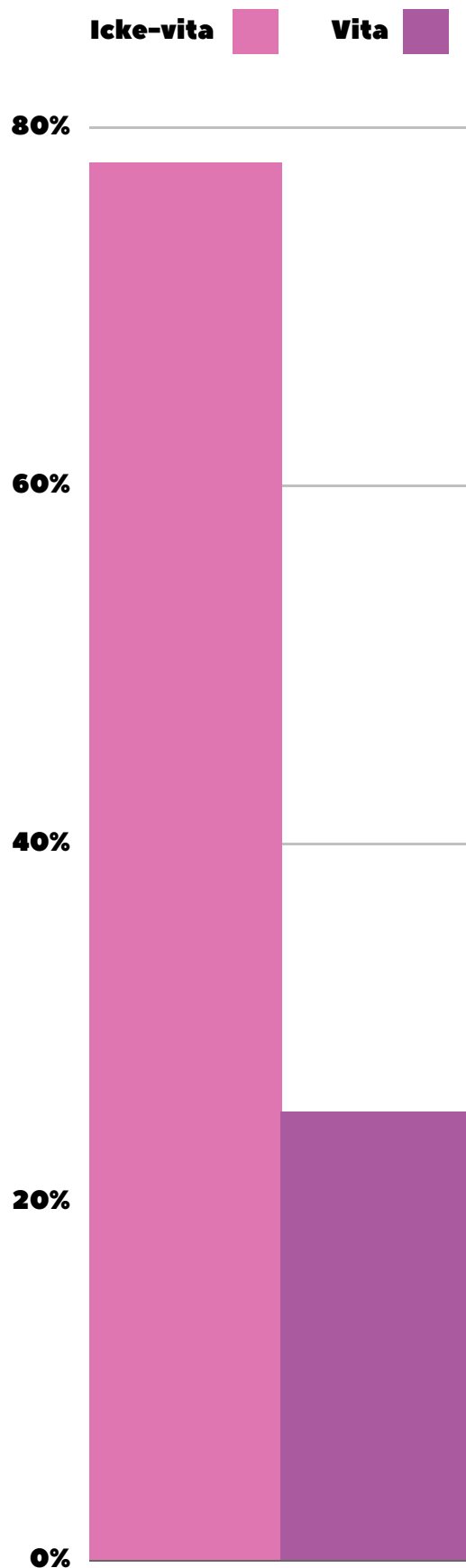
Icke-vita upplever exkludering i mycket större utsträckning än vita

Det är vanligare för icke-vita än vita att ha upplevt följande: att behöva trösta någon när man uttryckt att de gjort något problematiskt, att vara ensam med att lyfta sina perspektiv, att sluta bli inbjuden till feministiska rum, att ens erfarenheter inte erkänns som viktiga, att behöva uppföra sig bättre för att bli lyssnad på, att bli ignorerad när åsikter efterfrågas.

Bland de starkaste resultaten i hela analysen är upplevelser av att ha blivit exkluderad, där icke-vita i betydligt större utsträckning upplever sig ha blivit det än vita (78 procent icke-vita och 26,4 procent vita).

Det är ungefär lika vanligt för icke-vita och vita att ha blivit stämplad som en glädjedödare, att bli tystad, skuldbelagd och att få ta ansvar för problemet man lyfter. Ju äldre man är desto mer troligt är det också att man upplevt sig exkluderad i feministiska rum.

Resultaten stämmer väl överens med teorierna framförda av Ahmed, Mohanty och de los Reyes kring hegemonins karaktär i feministiska rum. Genom exkludering av exempelvis icke-vita så försvinner också de viktiga perspektiven som icke-vita tar med sig in i feministiska rum. På det här sättet så bevaras hegemonin.

Jag ser till att kämpa mot exkludering. Men det tog lång tid att lära mig det

Bland de tydligaste resultaten i hela rapporten är upplevelser av att ha blivit exkluderad, där icke-vita i betydligt större utsträckning upplever sig ha blivit det än vita (78 procent icke-vita och 26,4 procent vita). Flera icke-vita svarande uttryckte att de fått kämpa sig till inkludering, som en person uttryckte det: “jag ser till att kämpa mot exkludering. Men det tog tid att lära mig det”. Det här är i linje med det Ahmed (2010) beskriver om att icke-vita kan behöva mjuka upp sin framtoning bland vita så att de inte blir utsatta för diskriminering eller exkludering. Det relaterar också till en av frågorna i enkäten: “Har du någon gång upplevt att du behöver uppföra dig bättre för att bli lyssnad på?”, vilket 36,2 procent av icke-vita och 19,2 procent av vita svarade ja på. Det här tyder på att det finns en vilja att inkluderas hos vissa icke-vita.

Bland frisvaren hos icke-vita personer som hade svarat att de inte har blivit exkluderade från mainstream-feministiska rum, så var det återkommande att man inte blivit exkluderad eftersom man helt undviker mainstream-feministiska rum. En del uttryckte att de hade andra feministiska rum som de trivdes bra i. En rad icke-vita svarande tycks ha funnit en enorm styrka i separatistiska rum.

Värt att lyfta här StreetGäris organisering. Det var vanligare bland föreningens medlemmar att någon gång ha erfarit exkludering i mainstream-feministiska rum. Det verkar tyda på att StreetGäris är en grupp som folk som inte tillåts ta plats i mainstream-feministiska rum söker sig till. Separatistisk organisering där vi får vara i centrum kan vara mycket läkande.

Jag är inte intresserad av att bli del av det vita feministiska rummet

Att växa bortom trygga rum: feminism med plats för många

Det är tydligt från enkäten att det finns ett intresse hos feminister i alla kategorier, oavsett kön, rastillhörighet, kommun och ålder att skapa rum där många perspektiv ryms. Det ger förhoppning om att det är möjligt att skapa rum tvärs över olika identiteter, med en gemensam värdegrund. Om det sker bäst inom ramen för mainstream-feminism eller i annan slags feministisk organisering kan vi inte se från enkätsvaren. Men oavsett så öppnar det för samtal om vilka feministiska rum vi vill se i vår framtid.

För att komma samman tvärs över identiteter kan vi behöva göra oss mer bekväma med konflikt. På så sätt kan vi bemöta och förhindra mekanismerna som leder till de former av exkludering och tystande som det berättas om i enkäten. Det kräver dock att vi rör oss bortom “trygga feministiska rum”, och mot rum som har kapacitet för att hantera konflikter som kan uppstå mellan oss på grund av våra olika identiteter och positioner.

Ibland sker exkludering och tystande för att aktivt utesluta en person. Andra gånger kan de processerna sättas i gång även när gruppen genuint vill vara inkluderande, men den saknar helt enkelt bättre strategier för att hantera obekvämlighet och konflikt. I dessa fall finns gemenskapsorganisatörer som adrienne maree brown och Mariame Kaba som skriver om hur feminister och andra som kämpar för social rättvisa kan bli bättre på att skapa den rättvisa värld vi vill se i samhället även inom våra rörelser.

FemTempen är StreetGäris årliga undersökning som fokuserar på vilka frågor som tagit plats i den feministiska debatten och i feministiska rum. Undersökningen mäter även vilka frågor som exkluderas från mainstream feminismen och vilka grupper som upplever att de inte får sin röst hörd inom rörelsen.